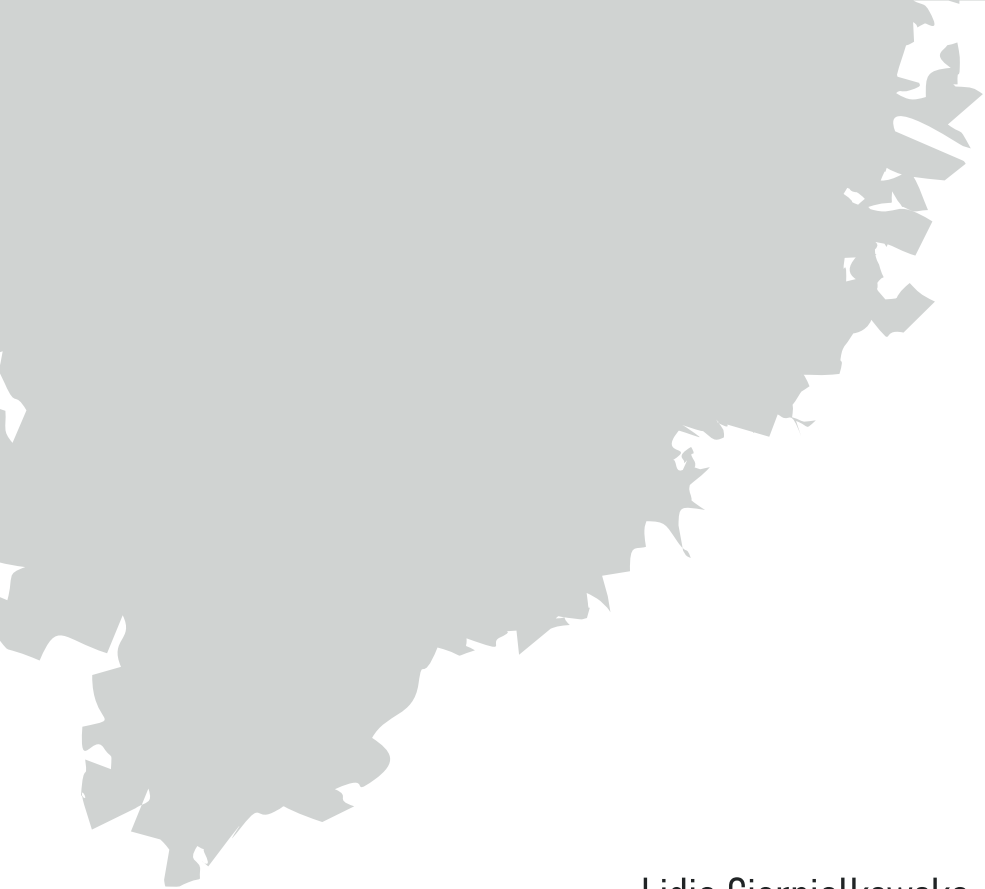

Zaburzenie osobowości borderline u młodzieży

Lidia Cierpiatkowska – prof. zw., psycholożka, psychoterapeutka, superwizorka terapii uzależnień, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Psychologii i Kognitywistyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu i Instytutu Psychologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Łączy pracę naukowo-badawczą z praktyką kliniczną i psychoterapeutyczną. Jej obecne zainteresowania badawcze koncentrują się na wyjaśnieniu uwarunkowań efektywności terapii pacjentów z zaburzeniami używania alkoholu oraz pacjentów z zaburzeniami osobowości w kontekście znaczenia wspólnych czynników leczących, tj. jakości i dynamiki relacji i sojuszu terapeutycznego. Szczególne miejsce zajmują zagadnienia diagnozy opisowej w psychopatologii oraz diagnozy wyjaśniającej na rzecz psychoterapii. Jest autorką około 200 prac naukowych, w tym *Psychopatologii* (2007); współredaktorką podręczników: *Zaburzenia osobowości. Problemy diagnozy klinicznej* (2014), *Psychologii klinicznej* (2016), *Psychologii klinicznej dzieci i młodzieży* (2020), współautorką *Oblicza uzależnienia od alkoholu* (2021).

Iwona Grzegorzewska – prof. Uniwersytetu Zielonogórskiego, dr hab., psycholożka, socjoterapeutka, psychoterapeutka dzieci i młodzieży w trakcie certyfikacji. Pracuje w Zakładzie Psychologii Klinicznej i Psychopatologii Rozwoju Instytutu Psychologii UZ. Jej zainteresowania zawodowe koncentrują się wokół problemów i zaburzeń psychicznych okresu późnego dzieciństwa, adolescencji i wczesnej dorosłości, zwłaszcza w kontekście nieprawidłowego rozwoju ich osobowości. W pracy klinicznej zajmuje się diagnozą kliniczną i psychoterapią nastolatków, w tym młodych ludzi z zaburzeniem osobowości borderline. W badaniach naukowych skupia się na zagadnieniach związanych z dynamicznymi, złożonymi uwarunkowaniami kształtowania się zdrowych i zaburzonych ścieżek rozwojowych u dzieci i młodzieży. Jest inicjatorką, współredaktorką i współautorką pierwszego w Polsce podręcznika *Psychologia kliniczna dzieci i młodzieży* (2020); autorką rozdziałów w podręczniku *Psychologia kliniczna* pod red. nauk. L. Cierpiatkowskiej i H. Sęk (2016) oraz autorką innych monografii i wielu tekstów naukowych z obszaru psychologii uzależnień, w tym uzależnień behawioralnych u młodzieży.

Lidia Cierpiatkowska
Iwona Grzegorzewska

Zaburzenie osobowości borderline u młodzieży

Diagnoza, terapia, profilaktyka

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2023

Recenzja:

dr hab. prof. ucz. *Emilia Soroko*,

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Redaktor prowadząca:

Hanna Raciborska

Redakcja i korekta:

Joanna Marek-Banach

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Na okładce wykorzystano zdjęcie

© Adobe Stock, nr 122377327, autor: blacksalmon

Copyright © 2023 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.,
Warszawa

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Zielonogórski

ISBN 978–83–66849–19–8

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00–340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: Master, Łódź

Printed in Poland

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Rozdział 1. PRAWIDŁOWY I NIEPRAWIDŁOWY ROZWÓJ OSOBOWOŚCI – RÓŻNE PERSPEKTYWY I PRÓBY ICH INTEGRACJI	15
1.1. Między szansą a ryzykiem – różnice między typowym rozwojem nastolatków a przejawami ich nieprawidłowego rozwoju	18
1.1.1. Osobowość jako podstawa spójności i ciągłości funkcjonowania człowieka w ciągu życia	29
1.1.2. Rozwój osobowości w okresie dzieciństwa i adolescencji – kluczowe zjawiska, kryteria i okresy	32
1.1.3. Samoregulacja i jej znaczenie w rozwoju osobowości i funkcjonowania nastolatka	44
1.1.4. Zachowania ryzykowne a przejawy problemów i zaburzeń psychicznych w okresie dorastania	52
1.1.5. Kiedy można się niepokoić – wczesne przejawy nieprawidłowego rozwoju osobowości	53
1.2. Co wpływa na prawidłowy i nieprawidłowy rozwój osobowości?	69
1.2.1. Podatność biologiczna	71
1.2.2. Społeczno-kulturowe czynniki psychospołeczne aktywujące nieprawidłowy rozwój osobowości	73
1.3. Poza determinizmem, czyli o rozważności w diagnozowaniu zaburzeń osobowości u ludzi młodych	82
Rozdział 2. OBLICZA ZABURZENIA OSOBOWOŚCI BORDERLINE U NASTOLATKÓW I MŁODYCH DOROSŁYCH	88
2.1. Zaburzenie osobowości borderline w klasyfikacjach medycznych i jego przejawy w życiu codziennym	91
2.1.1. Dwa stanowiska wobec diagnozowania zaburzenia osobowości borderline u nastolatków	94

2.1.2. Kryteria zaburzeń osobowości w klasyfikacji DSM-5 – model kategoryalny i hybrydowy	96
2.1.3. Zaburzenia osobowości w klasyfikacji opartej o podejście dymensjonalne ICD-11	101
2.1.4. Jeden czy wiele obrazów klinicznych zaburzenia osobowości borderline u młodzieży	112
2.1.5. Współwystępujące zaburzenia psychiczne oraz trudności diagnostyczne zaburzenia osobowości borderline	116
2.1.6. Rozpowszechnienie zaburzeń osobowości wśród adolescentów	118
2.1.7. Wczesne sygnały nieprawidłowego rozwoju osobowości w kierunku borderline	120
2.2. Studium funkcjonowania rodziny i nastolatka z zaburzeniem osobowości borderline	126
2.2.1. Diagnoza różnicowa – studium historii życia i funkcjonowania adolescentów oraz ich rodzin pochodzenia	127
2.2.2. Wybrane problemy psychologiczne adolescentów z BPD w odniesieniu do przykładów z praktyki klinicznej	137
2.2.3. Narzędzia diagnostyczne zaburzeń osobowości u adolescentów – badania kliniczne i samoopisowe	154
Rozdział 3. PSYCHOTERAPIA JAKO FORMA POMOCY ADOLESCENTOM Z ZABURZENIEM OSOBOWOŚCI BORDERLINE I ICH RODZICOM	160
3.1. Terapia dialektyczno-behawioralna i jej zastosowanie w leczeniu młodzieży	162
3.1.1. Biopsychospołeczna koncepcja zaburzenia osobowości borderline	164
3.1.2. Ogólne założenia i cele programu terapii dla nastolatków i rodziców	175
3.1.3. Grupy wielorodzinne i treningi umiejętności dla rodzin	186
3.2. Rozwój osobowości w podejściu psychodynamicznym – psychoterapia psychodynamiczna i skoncentrowana na przeniesieniu	192
3.2.1. Rozwój w okresie wczesnodziecięcym a traumy relacyjne	193
3.2.2. Krótkoterminowa psychoterapia psychodynamiczna w obliczu kryzysów dojrzewania	201

3.2.3. Patologia organizacji osobowości borderline i jej przejawy	206
3.2.4. Psychoterapia skoncentrowana na przeniesieniu dla adolescentów	211
3.2.5. Zaangażowanie i współpraca z rodzicami w ramach TFP-A	222
3.3. Terapia ukierunkowana na mentalizację	224
3.3.1. Mentalizacja i jej rozwój	229
3.3.2. Zaburzenie osobowości borderline w kontekście założeń teorii mentalizacji	239
3.3.3. Terapia ukierunkowana na mentalizację – indywidualna i rodzinna	246
3.4. Inne formy terapii	257
3.4.1. Terapia schematów	259
3.4.2. Terapia poznawczo-analityczna	264
3.4.3. Terapia skoncentrowana na przewidywalności emocjonalnej i rozwiązywaniu problemu	268
3.4.4. Ogólne postępowanie psychiatryczne przeznaczone dla adolescentów	273
3.4.5. Farmakoterapia w leczeniu nastolatków z borderline	277
Rozdział 4. PROFILAKTYKA ZABURZENIA BORDERLINE I RADZENIE SOBIE Z KONSEKWENCJAMI KRYZYSÓW ROZWOJOWYCH	279
4.1. Oddziaływania profilaktyczne w obszarze zdrowia psychicznego oraz zaburzeń dzieci i młodzieży	279
4.2. Rola rodziców w zapobieganiu zaburzeniom osobowości	288
4.3. Jak sobie radzić z trudnymi zachowaniami nastolatków z BPD? Wskazówki dla rodziców i bliskich	299
Zakończenie	311
Bibliografia	315
Indeks nazwisk	355